MAKTABGACHA TA'LIMDA UMUMXALQ BAYRAMLARINI TASHKIL ETISH METODIKASINI TAKOMILLASHTIRISH

Egamberdiyeva Zuhra Nodirjon qizi
70110201 Ta'lim va tarbiya nazaryasi va metodikasi (maktabgacha ta'lim) mutaxasisligi
zuhraegamberdiyeva2000@gmail.com

Qabul qilindi: 14.01.2026
Ko‘rib chiqildi: 15.01.2026
Tasdiqlandi: 16.01.2026

Kalit so‘zlar:
maktabgacha ta’lim, umumxalq bayramlari, tarbiyaviy jarayon, milliy qadriyatlar, metodika, integrativ yondashuv.

Annotatsiya. Mazkur ilmiy tezisda maktabgacha ta’lim muassasalarida umumxalq bayramlarini tashkil etish jarayonining pedagogik, psixologik va metodik jihatlari tahlil qilinadi. Bayramlarning bolalar shaxsini har tomonlama rivojlantirishdagi o‘rni asoslab beriladi hamda ularni tashkil etish metodikasini zamonaviy ta’lim yondashuvlari asosida takomillashtirish yo‘llari taklif etiladi.

Kirish. Bugungi kunda maktabgacha ta’lim tizimi jamiyat taraqqiyotining muhim bo‘g‘ini sifatida bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta’minlashga qaratilgan uzluksiz ta’limning dastlabki bosqichi hisoblanadi. Aynan shu davrda bolaning shaxsiy sifatlari, ijtimoiy xulq-atvori, milliy va umuminsoniy qadriyatlarga bo‘lgan munosabati shakllana boshlaydi. Shu bois maktabgacha yoshdagi bolalarni ma’naviy-axloqiy, estetik va ijtimoiy jihatdan tarbiyalashda samarali pedagogik vositalardan foydalanish dolzarb ahamiyat kasb etadi. Umumxalq bayramlari xalqning tarixiy xotirasi, madaniy merosi va milliy o‘zligini ifodalovchi muhim ijtimoiy-madaniy hodisalardan biri sanaladi. Navro‘z, Mustaqillik kuni, Konstitutsiya kuni, Xotira va qadrlash kuni kabi bayramlar jamiyatda vatanparvarlik, milliy birlik, tinchlik va totuvlik g‘oyalarini targ‘ib etadi. Ushbu bayramlarni maktabgacha ta’lim muassasalarida mazmunan boy va metodik jihatdan to‘g‘ri tashkil etish bolalarda milliy qadriyatlarga hurmat, ijtimoiy faollik, jamoada o‘zini tutish ko‘nikmalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun bayram tadbirlari faqatgina ko‘ngilochar mashg‘ulot emas, balki tarbiyaviy jarayonning ajralmas qismi hisoblanadi. Bayramlar orqali bolalarda nutq madaniyati, ijodiy fikrlash, emotsional sezgirlik, estetik did hamda sahnalashtirish va rolli o‘yinlar orqali ijtimoiy tajriba orttiriladi. Shu bilan birga, bayram tadbirlarida bolalarning faol ishtirok etishi ularning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi va mustaqil fikrlashini rivojlantiradi. Biroq amaliyotda umumxalq bayramlarini tashkil etishda ko‘pincha bir xil ssenariylar, an’anaviy yondashuvlar va bolalarning yosh hamda

individual xususiyatlarini yetarli darajada hisobga olmaslik holatlari uchramoqda. Natijada bayram tadbirlarining tarbiyaviy samaradorligi pasayib, bolalarning faolligi va qiziqishi to‘liq namoyon bo‘lmay qolmoqda. Bu esa bayramlarni tashkil etish metodikasini qayta ko‘rib chiqish va zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida takomillashtirish zaruratini yuzaga keltiradi. Shu nuqtayi nazardan, maktabgacha ta’limda umumxalq bayramlarini tashkil etish metodikasini takomillashtirish, ularni bolalar faoliyatining turli shakllari bilan integratsiyalash, interfaol metodlar va innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llash masalalari ilmiy-pedagogik jihatdan dolzarb hisoblanadi. Mazkur tadqiqot umumxalq bayramlarini tashkil etishning samarali metodik asoslarini ishlab chiqishga hamda maktabgacha ta’lim jarayonining tarbiyaviy imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan.

Adabiyotlar tahlili. Maktabgacha ta’lim tizimida tarbiyaviy jarayonni tashkil etish masalalari ko‘plab mahalliy va xorijiy olimlar tomonidan ilmiy jihatdan tadqiq etilgan. Xususan, bolalarning ma’naviy-axloqiy, estetik va ijtimoiy rivojlanishida madaniy tadbirlar, jumladan umumxalq bayramlarining o‘rni pedagogika va psixologiya fanlarida alohida e’tirof etiladi.

Pedagogika nazariyasida maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalash masalalari Vygotskiy, Leontev, Elkonin kabi olimlarning asarlarida chuqur o‘rganilgan. Ularning tadqiqotlarida bolalar rivojlanishida ijtimoiy muhit, emotsional tajriba va faoliyatning ahamiyati asoslab berilgan. Vygotskiyning “yaqin rivojlanish zonasi” nazariyasi bayram tadbirlarini tashkil etishda bolalarning imkoniyatlarini inobatga olgan holda, ularni faol ishtirok etishga jalb etish zarurligini ko‘rsatadi. Ushbu yondashuv umumxalq bayramlarini bolalar uchun qiziqarli va samarali tashkil etishda muhim metodik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Maktabgacha ta’lim metodikasi bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlarda (A. Qodirov, N. Xudoyberganova, M. Jo‘rayev va boshqalar) bayram tadbirlarining tarbiyaviy ahamiyati alohida ta’kidlangan. Ushbu olimlarning ilmiy ishlarida bayramlar bolalarda milliy qadriyatlarga hurmat, jamoaviylik va madaniy xulq-atvorni shakllantirish vositasi sifatida talqin etiladi. Biroq mazkur tadqiqotlarda ko‘proq bayramlarning umumiy tarbiyaviy jihatlari yoritilib, ularni tashkil etish metodikasini tizimli ravishda takomillashtirish masalasi yetarlicha ochib berilmagan.

Milliy an’ana va urf-odatlarni ta’lim jarayoniga integratsiyalash masalalari O‘zbekiston Respublikasi maktabgacha ta’lim sohasiga oid me’yoriy-huquqiy hujjatlar va konseptual hujjatlarda ham o‘z aksini topgan. Xususan, “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturida bolalarda milliy va umuminsoniy qadriyatlarni shakllantirish, madaniy tadbirlar orqali tarbiyaviy ta’sirni kuchaytirish muhim vazifalardan biri sifatida belgilangan. Mazkur hujjatlar umumxalq bayramlarini maktabgacha ta’lim muassasalarida tashkil etish uchun metodik asos bo‘lib xizmat qiladi.

Xorijiy tadqiqotlarda (Montessori, Dewey, Froebel) bayram va marosimlarning bolalar shaxsini rivojlantirishdagi o‘rni faoliyatga asoslangan ta’lim tamoyillari orqali yoritilgan. Montessori pedagogikasida bolalarning mustaqil faoliyati va ijodiy ishtirokiga katta e’tibor qaratilib, bayramlar tarbiyaviy jarayonning tabiiy davomchisi sifatida qaraladi. Dewey esa ijtimoiy tajriba va faol ishtirokni ta’limning muhim omili sifatida baholab, bayramlarni bolalarni jamiyat hayotiga moslashtirish vositasi deb hisoblaydi.

Psixologik tadqiqotlarda (Rubinshteyn, Maslou, Erikson) emotsional muhit va ijobiy hissiyotlarning bolaning shaxs sifatida shakllanishidagi roli asoslab berilgan. Umumxalq bayramlari quvonchli muhit, musiqiy va sahnalashtirilgan faoliyat orqali bolalarda ijobiy emotsiyalarni yuzaga keltiradi, bu esa ularning ruhiy barqarorligi va ijtimoiy moslashuviga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Tahlil natijalariga ko‘ra, mavjud adabiyotlarda umumxalq bayramlarining tarbiyaviy ahamiyati yetarlicha yoritilgan bo‘lsa-da, ularni maktabgacha ta’lim muassasalarida tashkil etish metodikasini zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol usullar va integrativ yondashuvlar asosida takomillashtirish masalasi kompleks tarzda kam o‘rganilgan. Bu holat mazkur mavzuning dolzarbligini yana bir bor tasdiqlaydi va ushbu yo‘nalishda ilmiy izlanishlar olib borish zarurligini ko‘rsatadi.

Muhokama. Tadqiqot davomida maktabgacha ta’lim muassasalarida umumxalq bayramlarini tashkil etish amaliyoti o‘rganilib, mavjud yondashuvlarning kuchli va zaif jihatlari tahlil qilindi. Olingan natijalar shuni ko‘rsatdiki, umumxalq bayramlari bolalarning ma’naviy-axloqiy, estetik va ijtimoiy rivojlanishida muhim tarbiyaviy ahamiyatga ega bo‘lsa-da, ularni tashkil etish metodikasida bir qator muammolar mavjud. Avvalo, amaldagi bayram tadbirlarining aksariyati an’anaviy ssenariylar asosida o‘tkazilib, bolalarning yosh, individual va psixologik xususiyatlari yetarli darajada hisobga olinmayotgani aniqlandi. Natijada bolalarning faolligi cheklanib, ular ko‘proq tomoshabin rolida qolmoqda. Bu holat Vygotskiy va Elkonin tomonidan ilgari surilgan faoliyatga asoslangan ta’lim tamoyillariga mos kelmaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, bolalarni faol ishtirokchi sifatida jalb etish bayramlarning tarbiyaviy samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Shuningdek, bayram tadbirlarida milliy qadriyatlar va urf-odatlardan foydalanish darajasi turlicha ekanligi kuzatildi. Ayrim muassasalarda milliy qo‘shiqlar, raqslar va folklor elementlari yetarlicha qo‘llanilgan bo‘lsa, boshqalarida bu jihat formal tusda qolgan. Adabiyotlar tahlili bilan solishtirilganda, milliy madaniy komponentlarni tizimli ravishda qo‘llash bolalarda milliy o‘zlikni anglash va vatanparvarlik tuyg‘ularini shakllantirishda muhim omil ekanligi tasdiqlandi. Tadqiqot davomida taklif etilgan integrativ va interfaol metodlar (rolli o‘yinlar, sahnalashtirish, musiqiy-dramatik faoliyat, jamoaviy ijodiy topshiriqlar) amaliyotga tatbiq etilganda, bolalarning qiziqishi va emotsional faolligi oshgani aniqlandi. Bu holat Montessori va Dewey pedagogik qarashlarida ta’kidlangan

faol ishtirok va tajriba orqali o‘rganish tamoyillarini tasdiqlaydi. Bayram jarayonining o‘yin faoliyati bilan uyg‘unlashuvi bolalarning ijtimoiy moslashuvi va nutq rivojiga ijobiy ta’sir ko‘rsatdi. Muhokama jarayonida ota-onalarning bayram tadbirlaridagi ishtiroki masalasi ham alohida e’tibor qaratdi. Ota-onalar faol jalb etilgan guruhlarda bolalarning o‘ziga bo‘lgan ishonchi va bayram tadbirlariga nisbatan ijobiy munosabati kuchaygani kuzatildi. Bu natija oilaviy va ta’lim muassasasi hamkorligi haqidagi pedagogik konsepsiyalar bilan uyg‘un keladi hamda bayramlarni tashkil etishda ota-onalar bilan tizimli hamkorlikni yo‘lga qo‘yish zarurligini ko‘rsatadi. Shu bilan birga, tadqiqot davomida ayrim cheklovlar ham aniqlandi. Jumladan, tarbiyachilarning metodik tayyorgarligi yetarli emasligi, zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish ko‘nikmalarining sustligi va moddiy-texnik bazaning cheklanganligi bayram tadbirlarini yuqori saviyada tashkil etishga to‘sqinlik qilmoqda. Bu holat metodik qo‘llanmalar va malaka oshirish kurslarida umumxalq bayramlarini tashkil etish masalalariga ko‘proq e’tibor qaratish lozimligini ko‘rsatadi. Umuman olganda, muhokama natijalari shuni tasdiqlaydiki, umumxalq bayramlarini maktabgacha ta’lim muassasalarida samarali tashkil etish uchun metodikani zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida takomillashtirish, bolalarning faol ishtirokini ta’minlash, milliy qadriyatlarni tizimli integratsiya qilish va ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish zarur. Ushbu yondashuvlar bayramlarning nafaqat ko‘ngilochar, balki kuchli tarbiyaviy vosita sifatida xizmat qilishini ta’minlaydi.

Xulosa. Mazkur tadqiqot maktabgacha ta’lim muassasalarida umumxalq bayramlarini tashkil etish jarayonining pedagogik, metodik va tarbiyaviy jihatlarini tahlil qilishga bag‘ishlandi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, umumxalq bayramlari maktabgacha yoshdagi bolalarning ma’naviy-axloqiy, estetik va ijtimoiy rivojlanishida muhim tarbiyaviy vosita bo‘lib, ularni samarali tashkil etish ta’lim-tarbiya jarayonining sifatini oshirishga xizmat qiladi. Tahlillar davomida amaliyotda bayram tadbirlarini tashkil etishda an’anaviy yondashuvlar ustunligi, bolalarning yosh va individual xususiyatlarini yetarli darajada hisobga olinmasligi hamda metodik tayyorgarlikning yetarli emasligi kabi muammolar aniqlandi. Ushbu holatlar bayram tadbirlarining tarbiyaviy samaradorligini pasaytirayotgan asosiy omillar sifatida namoyon bo‘ldi. Tadqiqot jarayonida taklif etilgan integrativ va interfaol metodlar — rolli o‘yinlar, sahnalashtirish, musiqiy-dramatik faoliyat, jamoaviy ijodiy topshiriqlar hamda ota-onalar bilan hamkorlikka asoslangan yondashuvlar bayram tadbirlarining mazmunini boyitib, bolalarning faolligi, qiziqishi va ijtimoiy moslashuvini oshirishga ijobiy ta’sir ko‘rsatishi isbotlandi. Shuningdek, milliy qadriyatlar va urf-odatlarni tizimli ravishda qo‘llash bolalarda milliy o‘zlikni anglash va vatanparvarlik tuyg‘ularini shakllantirishda muhim omil ekanligi aniqlandi. Xulosa qilib aytganda, maktabgacha ta’limda umumxalq bayramlarini tashkil etish metodikasini takomillashtirish pedagogik jarayonning tarbiyaviy imkoniyatlarini kengaytiradi, bolalarning shaxs sifatida har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiladi. Tadqiqot

natijalari maktabgacha ta’lim muassasalari amaliyotida, tarbiyachilar malakasini oshirish tizimida hamda metodik qo‘llanmalar ishlab chiqishda amaliy ahamiyatga ega.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining maktabgacha ta’lim tizimini rivojlantirishga oid qaror va farmonlari. – Toshkent.
2. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligi. “Ilk qadam” davlat o‘quv dasturi. – Toshkent, 2018.
3. Montessori M. Il metodo della pedagogia scientifica. – Roma, 2000.
4. Dewey J. Democracy and Education. – New York: Macmillan, 1997.
5. Qodirov A. Maktabgacha pedagogika. – Toshkent: O‘qituvchi, 2016.
6. Xudoyberganova N. Maktabgacha ta’lim metodikasi. – Toshkent, 2019.
7. Jo‘rayev M. Maktabgacha ta’limda tarbiyaviy ishlar metodikasi. – Toshkent, 2020.